

Oplossingen voor een economie die werkt

Op de volgende pagina's schetsen wij enkele tientallen sociaal-liberale oplossingen behorend bij vijf maatschappelijke doelstellingen: goed werkende markten, eerlijke prijzen, het belonen van werk, rechtvaardige belastingen, en een sterke overheid en democratie. Deze ideeën dienen ter inspiratie voor allen, maar in het bijzonder voor het D66 verkiezingsprogramma van 2021. Dit document is samengesteld door de groep 'De Breidelaars', bestaande uit: Frank van Mil, Ayla Schneiders, Ouke Arts, Has Bakker, Mohammed Saiah, Berend-Jan Schippers, Nadia Arsieni, Tim Rosendahl, Xander Bouwman, Wieke Paulusma, Marty Smits en Michiel Verkoulen.

De kapitalistische liberale democratie heeft veel bijgedragen aan de zoektocht naar een samenleving met grote vrijheid, kansengelijkheid, rechtvaardigheid en zorg voor elkaar en de toekomst. Wij kennen geen enkel ander systeem dat zoveel vrijheid en progressie heeft voortgebracht. Tegelijkertijd zien wij ook dat ons economische systeem uit balans raakt. Te grote machtsconcentraties kunnen de markt én onze democratie structureel verzwakken. Ongebreideld kapitalisme versterkt de ongelijkheid van vermogen en inkomen en ondermijnt daarmee kansengelijkheid. Grote concentraties van kapitaal bij bedrijven of individuen geven hen bovendien veel invloed en kunnen democratische beginselen daarmee in gevaar brengen. Het kapitalisme schiet soms tekort en wij moeten ingrijpen om haar te verbeteren.

Voor D66-ers is 'de markt' altijd een middel en nooit een doel op zich geweest. Een geweldig middel voor het bereiken van sommige doelen zoals vrijheid en ondernemerschap, maar ongeschikt voor andere doelen zoals het verzorgen van sociale zekerheid voor iedereen. Los van het beoogde doel: een markt zonder regels is een gruwel. Een markt vereist kaders. Macht vereist tegenmacht. Markten werken alleen wanneer er duidelijke kaders zijn; er bescherming is voor consumenten, werknemers, omgeving en planeet; en wanneer er sprake is van gezonde concurrentie.

Sociaal-liberalen wensen een samenleving waarin de uitkomsten niet voor iedereen gelijk hoeven te zijn, maar de kansen wel zo gelijk mogelijk. We streven naar een harmonieuze en rechtvaardige samenleving met oog voor de toekomst. Deze waarden staan onder druk wanneer een economie zich richt op uitbuiting, overconsumptie, ongelijkheid en wanneer welvaart en economische macht zich te veel concentreert. Niet alleen komen die waarden onder druk, de economische en politieke macht ondermijnt de democratie, rechtsstaat en het rechtsgevoel.

Het kapitalisme zoals we het nu kennen is geen natuurwet. Geen te accepteren gegeven. Wij kunnen het kapitalisme en de economie vorm geven. Wij willen het kapitalisme vanuit ons sociaal-liberale gedachtegoed breidelen en zo zorgen dat de economie werkt voor iedereen. Deze oplossingen vragen verandering en lef.

Wij willen goed werkende markten radicaler als progressief instrument inzetten om kansen en welvaart veel breder toegankelijk te maken voor een groter deel van de bevolking. Mededingingsautoriteiten willen wij meer slagkracht geven om monopolies te voorkomen én op te breken. De startpositie van jongere generaties willen wij verbeteren door een hogere erfbelasting. Ongelijkheid willen wij indammen door een progressieve belasting op grote vermogens. En wij willen betere democratische representatie voor de groepen die de negatieve gevolgen van ongebreideld kapitalisme het meeste voelen.

Een zelfbewuste democratie stelt grenzen aan de uitwassen van het kapitalisme. Zo maken we een duurzaam en rechtvaardig economisch systeem met kansen voor iedereen.

Goed werkende markten

Een economie werkt voor iedereen als de maatschappij duidelijke grenzen en eisen stelt en markten vervolgens voldoende concurrentie kennen. Dit is te vaak niet het geval. Markten werken alleen wanneer er sprake is van stevige concurrentie en concurrenten beschermd worden. Waar dit niet kan moet er sprake zijn van zeer stevige regulering.

a. Overheden en politici hebben de laatste decennia te vaak vertrouwen gesteld in het vermogen van de markt om zelf te komen tot maatschappelijk wenselijke uitkomsten. Te lang is gehoopt dat consumenten met hun aankoopkeuzes in staat zouden zijn winkelketens en producenten te dwingen om betere producten te maken. Deels heeft dit geleid tot een groter aanbod van duurzame en diervriendelijke producten. Maar we moeten concluderen dat verandering te langzaam gaat en dat het slechts zeer zelden lukt om van de vooruitstrevende eisen van koplopers ook de normen voor alle bedrijven in de markt te maken. De overheid moet sneller en duidelijker optreden om normen te stellen, zaken te verbieden of te gebied. Om vervolgens de ruimte te geven aan ondernemers en consumenten. Het is mogelijk dat het stellen van normen of standaarden niet alleen in Nederland mogelijk is, maar Europees afgestemd moet worden. Dan maken we ons in Europa sterk voor Europese normen. Maar ook willen wij in het kader van de Europese Green New Deal de ruimte om voorop te lopen met duurzame normen die voor alle in Nederland verkochte producten zullen gelden.

Ons klassieke denken over hoe economieën werken en welvaart brengen, heeft geen antwoord op de negatieve effecten die het welvaartshandelen met zich meebrengen op de samenleving als geheel. Bedrijven moeten duurzamer handelen in de ruime zin des woords. Het gaat over het beschermen van het klimaat en biodiversiteit (milieu), maar ook over het beschermen van individuele mensenrechten, die overigens hele groepen kan raken (denk aan arbeids- en leefomstandigheden en toegang tot gezondheidszorg). Door producten of de keten duurzaam te maken, wordt de ongelijkheid tussen mensen, regio's en landen kleiner en groeit de welvaart.

Op internationaal niveau wordt al een tijd aandacht gegeven aan het onderwerp onder de noemer "Responsible Business Conduct" (in NL ook wel internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen, IMVO) en "Principles on Business and Human Rights". De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn het meest duidelijk en richtinggevend. Het betreft een set van niet-bindende beginselen en normen voor verantwoordelijk gedrag in een wereldwijde context. Deze richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.

In Frankrijk bestaat inmiddels de zgn. Duty of Vigilance Law en in Duitsland is men met soortgelijke wetgeving bezig. En ook de ChristenUnie [zinspeelt](#) op verplichtende regelgeving. Ook Europa laat zich niet onbetuigd en wil in 2021 al met [voorstellen](#) komen voor verplichte Due Diligence regelgeving.

Concrete maatregelen

- *De overheid moet sneller vast stellen welk gedrag wel en niet gewenst is en sneller overgaan tot het stellen van normen. Dat kan soms in de vorm van wettelijke normen, maar kan ook door afspraken te maken met bedrijven over hun gedrag binnen en buiten Nederland*
- *D66 wil dat afspraken met en ambities van bedrijven minder vrijblijvend zijn. Wanneer we afspreken dat we iets gaan bereiken of niet meer doen, dan is dat een afspraak waar we elkaar aan houden. Burgers, aandeelhouders en NGOs moeten, net als overheden, in staat gesteld worden het nakomen van afspraken ook juridisch af te dwingen. Met een belofte committeren bedrijf, bestuur en toezicht zich aan actie.*

b. Mededingingsbeleid en handelen is nodig voor werkende markten. Wanneer markten complexer worden en dominante posities sneller tot stand komen, moet de overheid ook opschalen. De netwerkeffecten waarmee technologieplatformen hun posities hebben weten te verwerven, vereisen ook netwerkeffecten aan de kant van mededinging. De bestaande Europese samenwerking verdient verdere schaalvergroting, zodat met mededinging mediamonopolies kunnen worden gebroken en betwist. Daarbij moet breed gekeken worden naar marktmacht over platforms heen en is dominantie bij gratis diensten ook een probleem. Ondersteunend zijn concrete maatregelen zoals het verhogen van publieke investeringen in technologie voor educatie en zorg, en het wijzen op de aanwezigheid van journalistieke verantwoordelijkheden bij de curatie en distributie van informatie.

Niet alleen in tech is sprake van afnemende concurrentie en vinden we steeds vaker oligopolies. Het is de taak van de Nederlandse en Europese overheid op te treden tegen ongewenste vorming van marktmacht en misbruik van marktmacht.

Concrete maatregelen

- *Verlagen we de bewijslast, waarbij in het geval van hoge marktconcentratie uitgegaan wordt van de presumptie van het optreden van problemen in plaats van dat deze bewezen moeten worden*
- *Ruimte voor mededingingsautoriteiten om marktmacht ruim te definiëren en bijvoorbeeld dominantie in gratis diensten waarmee advertentie-inkomsten worden gegenereerd toch als problematisch te benoemen*
- *Mededingingsautoriteiten moeten niet alleen de macht op de afzetmarkt van een onderneming in ogenschouw nemen, maar ook haar marktmacht op andere markten zoals de (regionale) toeleveringsmarkt en de (regionale) arbeidsmarkt*
- *Breiden we het instrumentarium voor ingrijpen uit zodat markten actief herschikt kunnen worden, zoals meer bevoegdheden om grote bedrijven (al dan niet na fusies/overnames) alsnog op te breken.*
- *Willen wij dat sneller overgegaan wordt tot het ingrijpen in de marktstructuur en bijvoorbeeld dominante bedrijven als Google, Facebook en Amazon indien nodig op te breken.*
- *We geven mededingingsautoriteiten de opdracht periodiek markt analyses te maken waarin problematische ontwikkelingen op een markt, los van een concrete cases in kaart worden gebracht inclusief adviezen over mogelijke hervormingen van de marktstructuur*
- *Vergroot de juridische mogelijkheden voor class-action suits van gedupeerde gebruikers tegen ondernemingen die de mededingingswet hebben overtreden*
- *Neem stappen op weg naar een steviger verankerde duurzame zorgplicht voor grote bedrijven*
- *Laat leidinggevend van markttoezichthouders en inspecties zich vaker publiek verantwoorden over hun beleidskeuzes in openbare hoorzittingen. Dat stimuleert het debat over de gewenste rol van deze toezichthouders*

c. Bijzondere aandacht is nodig voor consumentenbescherming. In deze digitale wereld is de machtsbalans verder verschoven en is het steeds beter mogelijk om prijzen te differentiëren, 'ongewenste' klanten te vermijden en bovenmatige marges te maken op klanten die moeilijker kunnen overstappen. Dat vraagt om een nieuwe en meer intensieve aanpak van consumentenbescherming.

Concrete maatregelen

- *Opvoeren inzet van bestaande instanties en regelgeving (ACM, APG, AFM), toevoeging van digitale kennis en vaardigheden*
- *Specifieke aandacht voor: pricing van bundels, prijsdifferentiatie tussen consumenten in online stores, prijsdifferentiatie tussen winkels van eenzelfde keten, druk op consumenten voor opgeven data bij gratis diensten*

d. Er zijn producten en diensten waarvan de zekerheid van een voor iedereen beschikbaar aanbod zo belangrijk wordt gevonden, dat we deze niet overlaten aan een vrije markt. Dit geldt bijvoorbeeld voor drinkwater, ziekenhuiszorg, elektriciteit en openbaar vervoer. Soms wordt een gewenste dienst zoals sociale zekerheid geleverd door de overheid. Soms maken we op slimme manier gebruik van de kracht van privaat initiatief of zelfs een gereguleerde markt. Altijd stelt de overheid heldere eisen. Nederland heeft goede ervaringen met het organiseren van deze producten en diensten middels heldere regels in combinatie met levering door gereguleerde private of zelfstandige bedrijven die werken met gemaximeerde rendementen. Netwerkbedrijven, waterbedrijven, havenbedrijven en veel meer. Deze bedrijven tonen vaak een gezonde balans tussen het leveren van maatschappelijke diensten met innovatie en ondernemerschap, het belang van omgeving en medewerkers, verduurzaming EN het genereren van de vereiste rendementen. Het is nodig bewust te evalueren in welke sectoren 'herordering' nodig is omdat een dienst of product te onmisbaar is geworden om het over te laten aan vrije markt. Wij denken dat een heroverweging mogelijk nodig is in farmaceutische producten, in financiële producten als betaal- en spaarrekeningen en digitale producten als search.

Concrete maatregelen

- In farmaceutische producten zien wij een te grote nadruk op winst en te weinig aandacht voor productinnovatie en eerlijke prijzen. De overheid mag zich actiever opstellen in gezamenlijke inkoop, het begrenzen van prijzen, toezicht en indien noodzakelijk in publieke deelname aan farmaceutische bedrijven om zo gewenste innovatie en goedkope beschikbaarheid van producten zeker te stellen*
- Open financiële sector >> De financiële sector kent hoge toetredingsdrempels en daar zijn goede redenen voor. Tegelijkertijd kent de financiële sector daardoor te weinig concurrentieprikkels. Een open financiële sector brengt hier verandering in, mits volledig gekaderd binnen het te vervullen maatschappelijk nut. Zowel bestaande als nieuw toetredende banken, verzekeraars en pensioenfondsen dienen te gaan voldoen aan scherpere maatschappelijke eisen. Concrete maatregelen zijn naast het definiëren van deze maatschappelijke eisen aan de financiële sector, het wegnemen van barrières die het switchen bemoeilijken en het creëren van sterker publiek toezicht. De nota duurzaam bankieren van D66 kamerlid Sneller en anderen moet uitgevoerd worden.*
- De overheid is niet bijzonder goed in het kiezen van winnaars onder bedrijven. De overheid is wel goed in het vaststellen van wat gewenst en ongewenst is. In het vertalen van maatschappelijke verwachtingen naar eisen. Dat moet ze vaker en eerder doen. Zodat vervolgens elke partij die binnen die kaders wil en kan floreren daarvoor de ruimte krijgt en indien nodig steun.*
- Als de maatschappij wil dat een bepaald product of dienst op een bepaalde manier geleverd wordt, dan kan zij zorgen dat er aanbod komt. Met een heldere opdracht, juiste governance en bijpassende geduldige financiering. Net zoals we eerder bij zorgverzekeraars, waterbedrijven en in infrastructuur hebben gedaan. De overheid moet vaker durven dergelijke initiatieven op te starten. In meer sectoren kan de overheid besluiten dat zij een meer maatschappelijk verantwoord productaanbod en een grotere maatschappelijke invulling van ondernemerschap wenst. Denk aan duurzamer voedsel, betaalbare middenhuurwoningen of lokale media. Daar kan de overheid door het gericht steunen van start ups, het opzetten bedrijven of door het verstrekken van kapitaal (door FMO, RVO etc) met gemaximeerde rendementseisen dit gewenste gedrag aanjagen.*

Eerlijke prijzen

Een economie werkt alleen voor iedereen als prijzen eerlijk zijn: alle kosten die gemaakt worden bij de productie van een product moeten in de prijs terecht komen. Dus ook externaliteiten als milieuvervuiling en kosten onder aan de productieladder.

a. Competitie op prijs en kwaliteit leidt alleen tot gewenste uitkomsten wanneer natuurlijke hulpbronnen niet worden uitgeput en alle negatieve (en positieve) effecten die verband houden met de activiteit worden meegewogen. Te veel van deze zogenaamde externaliteiten worden op dit moment niet bij bedrijven in rekening gebracht en daarmee ook niet in prijzen verwerkt. Dat geldt in het bijzonder voor voedselproducenten, luchtvaartmaatschappijen en oliemaatschappijen. De momenteel niet in prijzen verdisconteerde externaliteiten die zij veroorzaken, hebben een negatief effect op ons klimaat en biodiversiteit.

Concrete maatregelen

- *Het heffen van belasting om de kosten van de externaliteit in rekening te brengen: een uitstootbelasting, een fossiele brandstofbelasting en een grondgebruikbelasting.*
- *CO2 heffing die hoger in plaats van veel lager is dan de verwachte kosten van CO2 (zet de prijs op de waarde van de laatste te besparen ton...)*
- *CO2 belasting op invoer in de EU zodat de Europese staal, chemie en andere industrie die hoge CO2 prijzen moet gaan betalen, niet door anderen zonder CO2 heffing worden stukgeconcurrerd*
- *Een heffing op 'virgin' materialen zoals plastic zodat recycled plastic ook financieel superieur is en zodat men zuinig omgaat met nieuwe materialen*
- *Belonen van positieve externaliteiten zoals verbetering bodemkwaliteit bv via landbouwsubsidies), dierenwelzijn (bv via hogere prijzen), opleiding van werknemers (aftrekbaarheid kosten ed)*

Belonen van werk

Een economie werkt voor iedereen als werken en ondernemen (inspanning, investering en gecalculeerd risico nemen) loont.

In een economie komen kapitaal, arbeid en kennis samen. De positie van de factor arbeid is de afgelopen periode echter verzwakt door flexibilisering, een verschuiving van het belasten van vermogen naar het belasten van arbeid en de verdergaande globalisering van kapitaal. Daardoor stijgt het reële inkomen niet of nauwelijks, loont inspanning onvoldoende en komt de middenklasse in het gedrang bij stijgende kosten van het levensonderhoud. Met name de positie van de zwaksten op de arbeidsmarkt is verslechterd en moet verstevigd worden. Kapitaal en vermogen hebben mede als gevolg van globalisering en onvoldoende progressieve belastingheffing juist een steeds sterkere positie gekregen. Dat jaagt de vermogensongelijkheid verder op. Een recept voor politieke ontevredenheid en ondermijning van het sociale contract. Bovendien weten we dat landen met grotere ongelijkheid een minder snel groeiende economie hebben.

a. Oplossingsrichting 1: Iedere ingezetene heeft recht op een inkomen dat toereikend is voor een menswaardig levensonderhoud. Iedere werkende moet de mogelijkheid hebben een bestaan op te bouwen dat boven het bestaansminimum ligt en waarin geïnvesteerd kan worden. De positie van werkende armen en laaggeschoolde arbeidsmigranten moet daarom worden versterkt om uitbuiting tegen te gaan.

Concrete maatregelen

- *Sterk verhogen van budgetten, regelingen en verplichtingen voor levenslang leren, zeker ook voor mensen zonder startkwalificaties of beperkte opleiding zodat mensen weerbaarder en wendbaarder zijn in een steeds turbulenter economie.*
- *Tegengaan van gedwongen zzp-constructies*
- *Versterken van de mogelijkheden voor het verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid en het sparen voor pensioen, inclusief een verplichting tot beide op een minimaal niveau*
- *Verkleinen van de verschillen tussen mensen die werken in loondienst en mensen die werken zonder loonverband (in beloning, zekerheid, investeringen)*
- *Voorkomen dat de fiscale faciliteiten voor ZZP-ers – bedoeld ter ondersteuning van hun ondernemerschap – verdwijnen in lage tarieven.*
- *Eisen stellen aan minimale beloning, verzekering en zekerheid van medewerkers aan bedrijven die diensten leveren aan de overheid (en mogelijk het invoeren van een ‘goed werkgever’ keurmerk waarmee ook andere afnemers kunnen kiezen voor goede leveranciers).*
- *Mogelijkheden voor collectief onderhandelen over arbeidsvoorwaarden vergroten voor ZZP’ers.*

b. Oplossingsrichting 2: De reële inkomens van de middenklasse moeten zowel absoluut als relatief omhoog. We willen daarnaast een belastingstelsel dat werken meer beloont dan bezit. Op die manier bestrijden we inkomens- en vermogensongelijkheid, ook van een generatie op de volgende.

Concrete maatregelen

- *Een progressiever belastingtarief op vermogen, waarbij de inkomsten op vermogen op zijn minst gelijk worden belast aan de inkomsten op arbeid. Ook Box 2 vermogen wordt daarin belast.*
- *Een lager belastingtarief op arbeid*
- *Een hogere erfbelasting, met name voor grote vermogens.*
- *Een basiskapitaal voor jongvolwassenen, en het fiscaal faciliteren van lifetime consumption smoothing om levensfasen van investeren en van sparen met elkaar in balans te brengen en zo de kansengelijkheid te vergroten.*

c. Uitweg uit schulden: Schulden zijn een grote last voor mensen. Onhoudbare schulden kunnen hele gezinnen langdurig in een hopeloze positie brengen met gevolgen voor gezondheid en kansen. Het is te makkelijk om in schulden te komen en te moeilijk om er uit te komen. We willen dat mensen sneller en eenvoudiger van schulden af kunnen komen. Schulden mogen niet oneindig zijn. Schuld is geen zonde en vergeving moet makkelijker zijn. De overheid moet meer wortels inzetten bij het oplossen van schuldenproblematiek en minder stokken. Met meer gedeelde verantwoordelijkheid en de erkenning dat partijen die geld lenen ook een verantwoordelijkheid dragen. Om dit te reflecteren wordt schuldsanering meer in balans gebracht met kwijtschelding (bv middels een sneller persoonlijk faillissement met een kortere duur). Ook kunnen concrete maatregelen zoals het door schuldenaren kiezen van een vast incassobedrijf in plaats van door de schuldeisers, en het versterken van consumentenbescherming zorgen voor het voorkomen en uit de schulden komen van mensen met een schuld.

Rechtvaardige belastingen

Belastingen bepalen of een economie werkt voor iedereen. Ze zorgen niet alleen voor de financiering van publieke diensten, maar beïnvloeden ook of markten eerlijk werken. Wat hoger belast is wordt duurder, wat lager belast is goedkoper. Het huidige belastingstelsel benadeelt verdienste ten opzichte van bezit en arbeid ten opzichte van kapitaal. Dit draagt niet bij aan een economie die werkt voor iedereen.

a. Vermogensongelijkheid in de wereld was groot en is sterk toegenomen, ook in Nederland is vermogensongelijkheid te groot. Daarbij kent Nederland een aantal zeer rijken, een grote groep Nederlanders met een – vaak in hun huis vast zittend – vermogen van 1 of 2 jaarsalarissen. De helft van Nederland heeft netto geen vermogen en de armste 10% heeft meer schulden dan bezittingen.

Concrete maatregelen

- *Het eerder genoemde uitbreiden van belasting op de inkomsten uit vermogen (noot: niet een belasting op vermogen, maar op het inkomen er van – dat maakt het contrast met arbeid veel scherper. Gaat niet om reeds belast bezit afpakken maar om inkomsten eerlijk belasten)*
- *De eerder genoemde hogere belasting op nalatenschappen boven een bepaald (hoog) bedrag, inclusief het terugdringen van mogelijkheden voor erfbelastingontwijking door estateplanning*
- *Terugdringen van te hoge schulden door het verder afbouwen van hypotheekrente aftrek zodat huizen uiteindelijk behandeld worden als elk ander vermogen.*
- *Strikt reguleren van de maximale rentes en boeterentes op alle consumentenkredieten en afbetaalregelingen*

b. Een in economisch opzicht internationaal gelijk speelveld vereist onder meer een eerlijk internationaal belastingbeleid. De complexiteit van het realiseren van een gedeelde definitie van het begrip 'eerlijk' mag niet langer een excuus zijn voor concurrentie op nationale afspraken tussen overheden en internationale ondernemingen.

Concrete maatregelen

- *Het internationaal coördineren van belastingbeleid kan concreet door het koppelen van belastinggrondslagen aan de geografische locaties van economische activiteiten en de economische waardevermeerdering.*
- *Een einde aan de race naar steeds lagere winstbelasting voor bedrijven. Beginnend in Europa maar zo breed mogelijk. Onderdeel hiervan is ook het binnen de OECD komen tot een gelijke belastinggrondslag en het sluiten van zogenaamde 'loopholes'*

c. Renteaftrek voor belasting maakt het voor bedrijven en eigenaren zoals private equity mogelijk om bedrijven met schulden op te zadelen en zo de mogelijke rendementen op het geïnvesteerde kapitaal te verhogen. Hierdoor loopt de overheid belastinginkomsten mis en worden bedrijven kwetsbaar en zijn er meer risico's voor baanverlies en faillissement.

Concrete maatregelen

- *Door belasting te heffen voordat rente kan worden afgetrokken, verdwijnt deze perverse prikkel.*
- *Deze concrete maatregelen kunnen worden ondersteund door het bewustzijn bij werkenden en gepensioneerden te vergroten dat Maximaal rendement niet de norm zou moeten zijn*

Sterke overheid en democratie

De economie kan alleen werken voor iedereen als de overheid dit kan bewaken. De afgelopen decennia is dit stuurvermogen van de overheid echter uitgehold. Een overheid die het kapitalisme breidelt zal over meer kennis en vaardigheden moeten beschikken. Dit moet opnieuw opgebouwd worden, op nationaal en op Europees vlak.

Concrete maatregelen

- *Elk ministerie, uitvoeringsorganisatie en met ‘breidelingsbelaste’ ZBO stelt een agenda op om de benodigde kennis en instrumentarium op te bouwen. Dit begint met een robuuste analyse van de aanwezige kennis en vaardigheden.*
- *Wij maken budget vrij voor het aantrekken van inhoudelijke specialisten in ministeries op het vlak van energie, ruimtelijke ordening, zorg, onderwijs, de werking van markten.*
- *Voor het opbouwen, vasthouden en inzetten van expertise binnen de ambtenarij is het wenselijk dat goede ambtenaren langer binnen een expertise gebied werkzaam blijven. Er is behoefte aan meer senior vakexperts*
- *Om de overheid scherp en transparant te houden is het nodig om veel vaker publieke hoorzittingen te organiseren met verantwoordelijke toezichthouders en autoriteiten. Zoals nu wekelijks gebeurt met de leidinggevenden van RIVM, GGD en de IGJ. Ook de economische autoriteiten zoals de ACM, Afm, DNB, en toezichthouders en inspecties als de NVWA zouden veel vaker openlijk verantwoording af moeten leggen over hun beleid en de resultaten daarvan.*
- *Bij de benoeming van deze leidinggevenden moet de volksvertegenwoordiging een veel prominenter rol spelen. Laat kandidaten openbaar aangeven welk beleid ze voorstaan zodat mensen zien welke mensen de economie vormgeven die voor ons allemaal moet werken.*